

DOI 10.36074/grail-of-science.25.06.2021.052

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ВИКЛАДАЧЕМ ТА СТУДЕНТАМИ ЗВО В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Радченко Ольга Яківна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Україна*

Вихор Світлана Теодозіївна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Україна*

СЕКЦІЯ ХІ. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

Анотація. Статтю присвячено проблемі аналізу можливостей і особливостей організації взаємодії між викладачем та студентами у процесі вивчення педагогічних дисциплін у закладі вищої освіти. Представлено практичний досвід роботи під час організації дистанційного навчання.

Ключові слова: організація дистанційного навчання; заклад вищої освіти; взаємодія викладача і студентів; переваги та недоліки дистанційного навчання.

У наш час однією з домінуючих форм отримання освіти є дистанційне навчання. Зважаючи на сучасні реалії – це чи не єдиний формат реалізації освітнього процесу.

В умовах організації освітнього процесу технологіями дистанційного навчання актуалізувалося чимало проблем. При наявності різноманітних платформ і серверів, що допомагають ефективно організувати дистанційне навчання, звертаємо увагу на недостатню організацію «живого» спілкування і ефективної взаємодії.

Результати проведеного нами опитування серед студентів засвідчили, що серед переваг та недоліків дистанційного навчання вони вказують наступні характеристики. Перевагами дистанційного навчання називають: можливість гнучкого графіку і навчання з будь-якого місця, поєднання навчання і роботи, доступність різноманітних серверів і широкі технічні можливості, можливість самонавчання тощо (рис. 1).

Рис. 1. Хмара плюсів дистанційного навчання

Серед недоліків дистанційного навчання зазначають: емоційну віддаленість учасників, психологічний дискомфорт, відсутність колективного духу, негативний вплив на здоров'я, недостатню кількість практики, тривалу роботу з комп'ютером, внутрішню неготовність працювати дистанційно тощо (рис. 2).

Прикметно, що ці дані співвідносяться із дослідженнями, що були проведені у інших ЗВО: найбільш відчутними за силою свого впливу недоліками дистанційної форми навчання здобувачі вищої освіти визначають індивідуальні, соціально-психологічні і фізіологічні особливості людини – підсумкова частка значущості цього фактору дорівнює 24% [1].

Рис. 2. Хмара мінусів дистанційного навчання

Ми вже зазначали, що суб'єкт-суб'єктне спілкування між викладачем та студентами, а також між самими студентами у освітньому середовищі є обов'язковим, незалежно від форми проведення заняття. Забезпечення емоційної взаємодії та психологічного комфорту учасників дистанційного освітнього процесу залежить від викладачів, від їхнього уміння ефективно

організовувати цей процес [2].

У цьому контексті цікавим є дослідження Бровченко А. К., яка зазначає, що «відстань і фізичне розділення з однолітками і викладачами можуть привести до зменшення почуття приналежності до студентської спільноти. Без очного спілкування викладача зі студентом, в тому числі без візуального контакту, і не завжди в режимі реального часу, із процесу спілкування виключаються такі психологічні ресурси, як емпатія та взаємопідтримка» [3].

Нам імпонує і ми погоджуємося з підходом, який передбачає різні рівні активності викладача і студентів залежно від ступеня залученості всіх у взаємодію [3]:

– перший рівень: викладач і студент сприймаються один одним як носії навчальної функції, особистісні особливості та індивідуальність, яких не має жодного значення (акцент на сприйнятті та запам'ятовуванні інформації);

– другий рівень: рівень: вміння привернути і втримати увагу кожного, хто до неї приєднався, незалежно від його вихідної мотивації, вміння залучити кожного до процесів, що відбуваються у віртуальному, але все одно спільному просторі;

– третій рівень: створення ефекту присутності у аудиторії, по суті – створення ілюзії, хоча відстань просторова у взаємонавчанні не завжди настільки важлива, як відстань психологічна, непорозуміння та відчуженість (творча практична діяльність результатом якої є «динамічні» знання).

Таким чином актуалізується пошук інструментів, які дозволяють організувати взаємодію на найвищому рівні не тільки між викладачем і студентами, а й організувати ефективну співпрацю між студентами.

Представимо наш досвід організації дистанційного навчання з використанням платформ Zoom/GoogleMeet/BigBlueButton.

В умовах онлайн навчання добре зарекомендувала себе «Лекція з помилками» – цей вид роботи спонукає до активної співпраці, передбачає попереднє ознайомлення студентів з матеріалом і виправлення помилок у процесі слухання/перегляду лекції (коментарі у чаті, безпосереднє виправлення на слайді, обговорення). При цьому матеріал лекції доповнюється презентацією чи іншими демонстраційними матеріалами. Можна орієнтувати студентів, вказавши загальну кількість помилок (змислового, методичного, поведінкового характеру), яка буде допущена. Ця форма забезпечує активне слухання і зворотній зв'язок, виконує стимулювальну, контрольну і діагностичну функції.

Допомогти студентам подолати психологічну віддаленість, а відповідно і легше комунікувати можна за допомогою вправи «Дві правди – одна брехня». Кожен пропонує три твердження – два з яких правда, а третє – брехня. На початках, з метою кращого пізнання один одного, у цій вправі можна використовувати особисту інформацію, а надалі використовувати на матеріалі предмету. Зворотній зв'язок забезпечується реакціями у Zoom, обговоренням і міркуваннями. Ця вправа спонукає до спостережливості, критичного мислення, особистої зацікавленості, передбачає обмін емоціями, ставленнями, настановами, впливає на мотивацію, сприяє створенню емоційно позитивного середовища, емпатії.

Ефективно організувати взаємодію між учасниками конференції Zoom/GoogleMeet/BigBlueButton дозволяє вправа «Передай далі або

ланцюжок», що передбачає самостійний вибір студентом наступного, хто відповідатиме. Можна використовувати як на початковому етапі (з метою кращого знайомства), так і коли студенти вже добре знають один одного. Доцільно застосовувати з метою аналізу тем, що включають багато понять (наприклад: «види педагогічної діяльності», «принципи навчання і виховання» тощо). Як показує досвід використання цієї вправи, спочатку студенти вибирають найближчих друзів, але згодом «передають слово» й іншим членам групи. Можливі різні варіанти організації: перше запитання чи поняття озвучує педагог і називає того, хто далі відповідатиме, наступний може лише називати того, хто відповідатиме далі, а може давати і запитання. Ця вправа дозволяє студентам більш активно взаємодіяти між собою, кожному брати участь в обговоренні, пізнавати один одного.

Важливість групової роботи в умовах вимушеної самоізоляції зростає, оскільки така робота не тільки дозволяє організувати процес взаємонавчання, але й сприяє розвитку психологічної стійкості, формує та підтримує почуття єдності, мотивує до навчання. У процесі групової роботи студенти співпрацюють, розподіляють обов'язки, обдумують як краще представити результати, спілкуються між собою, вчать аргументувати свою думку, відстоювати позицію. Таким чином проводимо Конференцію «Напрями виховання». Над кожним напрямом працює три-чотири студенти, групи формуємо за бажанням студентів, використовуємо можливості голосування у вайбері або самостійно визначаємо склад групи, таким чином залучаючи до роботи студентів, які соромляться, не мають друзів тощо.

Організуючи взаємодію і зворотній зв'язок зі студентами використовуємо програму Mentimeter. Цей сервіс дозволяє створювати презентації у режимі реального часу, де одразу відображаються результати голосування, обговорення, відповіді на запитання тощо. Оригінальним є можливість створювати «хмаринку слів», тематика – різноманітна, що впливає зі змісту матеріалу. Наприклад, ми використовували під час вивчення таких тем: Вимоги до особистості вчителя; Особливості стилів спілкування; Особливості контролю за навчально-пізнавальною діяльністю; Опишіть емоції, які у вас викликає онлайн навчання тощо (рис. 1-2). Цікаво, що програма сама розміщує слова і вибирає кольори, при цьому, найбільш повторювані слова розташовуються посередині й більшого розміру. Таким чином, ми, запропонувавши відповідні запитання, можемо одразу побачити на скільки студенти орієнтуються у поняттях тієї чи іншої теми, який у них настрій чи ставлення до матеріалу тощо. Також можна запропонувати обговорити вже попередньо створені слайди.

Таким чином, вважаємо, що взаємодія між викладачем і студентом повинна відбуватися з врахуванням різноманітних можливостей віртуального простору (віртуальні кімнати та дошки, чати, онлайн сервери, інтерактивні вправи тощо).

Підсумовуючи усе сказане вище, погоджуємося з групою дослідників, які звертають увагу на «необхідність запровадження обов'язкового психологічного тестування всіх осіб, зацікавлених у використанні потенціалу дистанційної форми навчання для здобуття вищої освіти. Метою такого

тестування повинно стати виявлення педагогічно-психологічної готовності потенційного споживача освітянських послуг до використання дистанційної форми навчання для отримання професійних знань» [1].

Висновки. Ефективна організація співпраці викладач-студенти у освітньому процесі технологіями дистанційного навчання у вищій школі передбачає врахування ряду вимог:

- психологічна готовність усіх учасників освітнього процесу до дистанційного навчання;
- врахування різноманітних можливостей віртуального простору з урахуванням предмету/теми /змісту заняття;
- достатній технічний і методичний рівень володіння інтернет-платформами;
- емоційна стійкість та стресостійкість;
- психологічний комфорт на занятті;
- практичне спрямування занять.

Список використаних джерел:

- [1] Мороз С. А, Романовський О. Г., Мороз В. М., Домбровська С. М., Грень Л. М., Помаза-Пономаренко А. Л. (2020). Дистанційна форма здобуття вищої освіти: аналіз думки студентів щодо якості, переваг і недоліків. *Інформаційні технології і засоби навчання*. Том 79, (5), 276-295. <https://doi.org/10.33407/itlt.v79i5.3340>
- [2] Світлана Вихор, Ольга Радченко (2021). Особливості практичного впровадження дистанційного навчання під час викладання предметів педагогічного циклу у ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 35, Том 1, 297-305. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-1-46>
- [3] Бровченко А. К. (2020). Можливості інтерактивної взаємодії студентів та викладачів у процесі дистанційного навчання з позиції особистісного підходу. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. Том 31 (70), (4), 183-190. http://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2020/30.pdf